

Der

*Oğul oğul ay oğul
Kalkıp yerimden doğrulu verdim
Kara dağlar önüne ava bindim
Kara elbiseli kâfirlere rastlamadım
Elâ gözlü yiğitlerimi kırdırmadım
Sağdır esendir yiğitlerim oğul kaygılanma
Üç gündür keyfim yok¹ oğul
At üzerinden beni tut döşeğime çıkar*

dedi. Aslan yavrusu yine aslandır, babasını at üzerinden kavradı tuttu, yatağına çıkardı. Cübbesini üzerine bürüdü, kapısını örttü.

Beri yandan yiğit beyler gördüler ki av bozulmuş, her biri evli evine geldi.

Begil beş gün oldu divana çıkmadı. Ayağının kırıldığını kimseye söylemedi.

Bir gece yatağında acı acı inledi, ah etti. Hatunu dedi: Bey yiğidim, kalabalık düşman gelse dönmezdin, butuna alaca ok sapsansa inlemezdin, insan koynunda yatan helâllisine sırrını söylemez mi olur, nedir halin dedi. Begil der: Güzelim attan düştüm, ayağım kırıldı dedi.

Kadın elini eline çaldı hizmetçiye söyledi. Hizmetçi çıkıp kapıcıya söyledi. Otuz iki dişten

¹ hastayım

çıkan bütün yurda yayıldı, Begil attan düşmüş ayağı kırılmış diye.

Meğer kâfirin casusu var idi. Bu haberi işitip vardı teküre haber verdi. Tekür der: Kalkarak yerinizden doğrulun, yattığı yerde Bey Begili tutun, ak ellerini pazusundan bağlayın, ansızın güzel başını kesin, alca kanını yer yüzüne dökün, elini gününü yağmalayın, kızını gelinini esir edin dedi.

Meğer Begilin de orada casusu hazırды. Begile haber gönderdi, der: Başınızın çaresine bakın, üzerinize düşman geliyor dedi. Begil yukarı baktı, gök irak yer katı dedi. Oğlan-cığını yanına getirip söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*Oğul oğul ay oğul
Karanlıklı gözlerimin aydını oğul
Güçlü belimin kuvveti oğul
Gör âhir neler oldu
Neler koptu benim başıma*

dedi,

*Kalkıp oğul yerimden doğrulu verdim
Boynu kırulsın al aygıra sıçrayıp bindim
Av avlayıp kuş kuşlayıp gezer iken
Bunaldı sürçtü beni yere çaldı
Sağ oyluğum kırıldı*

Benim kara başıma neler geldi
 Kara kara dağlardan haber aşmış
 Kanlı kanlı sulardan haber geçmiş
 Demir Kapı Derbendinden haber varmış
 Alaca atlı Şökli Melik müthiş pusu kurmuş
 Pususundan kara dağlara duman düşmüş
 Yattığı yerde Bey Begili tutun demiş
 Pazusundan ak ellerini bağlayın demiş
 Kan alaca yurdunu yağmalayın demiş
 Akça yüzlü kızını gelinini esir edin demiş
 Kalkıp oğul yerinden doğrulu ver
 Yelesi kara cins atına sıçrayıp bin
 Çapraz yatan Ala Dağı geceleyin aş
 Ak alınlı Bayındır Hanın divanına geceleyin var
 Ağız dilden Bayındıra selâm ver
 Beyler beyi olan Kazanın elini öp
 Ak sakallı babam darda de
 Elbette ve elbette Kazan Bey bana yetişsin dedi de
 Gelmez isen memleket bozulup harap olur
 Kızım gelinim esir gitti belli bil

dedi. Burada oğlan babasına söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Baba ne söylüyorsun ne diyorsun
 Bağrum ile yüreğimi ne dağlıyorsun
 Kalkıp yerimden doğrulmam yok¹
 Yelesi kara cins atıma binmem yok

¹ doğrulmayacağım v. s.

Arku Beli Ala Dağı avlayarak aşmam yok
 Ak alınlı Bayındırın divanına varmam yok
 Kazan kimdir benim onun elini öpmem yok
 Altındaki al aygırı bana ver
 Kan terletip koşturayım senin için
 Yapısı sağlam demir giyimini bana ver
 Yen yakalar diktireyim senin için
 Kara çelik öz kılıcını bana ver
 Birdenbire başlar keseyim senin için
 Kargı dalı mızrağını bana ver
 Göğsünden er mızraklıyayım senin için
 Ak tüylü delici okunu bana ver
 Erden ere geçireyim senin için
 Elâ gözlü üç yüz yiğidini bana ver arkadaşlığa
 Muhammet dini yoluna savaşayım senin için

dedi. Begil der: Öleyim ağzın için oğul, belki de benim geçmiş günümü andırtmazsın dedi. Bre giyimimi getirin oğlum giysin, al aygırımı getirin oğlum binsin, memleket ürkmeden oğlum meydana varsın girsin dedi.

Oğlanı donattılar. Babası ilâ anası ile geldi görüştü, ellerini öptü. Üç yüz yiğidi yanına aldı, meydana vardı. Al aygır ne zaman düşman kokusunu alsa ayağını yere döverdi, tozu göğe çıkardı. Kâfirler der: Bu at Begilindir, biz kaçırız. Tekür der: Bre iyi bakın, bu gelen Begil ise sizden önce ben kaçırım dedi. Gözcü gözetledi, gördü ki at Begilin, Begil üzerinde değil, amma bir kuş kadar

oğlandır. Gelip teküre haber verdi, der: At, giyim kuşam ve miğfer Begilin, Begil içinde değil dedi. Tekür der: Yüz adam seçilin, tarraka¹ çatlatın oğlanı korkutun, oğlan kuş yürekli olur, meydanı bırakır kaçır dedi.

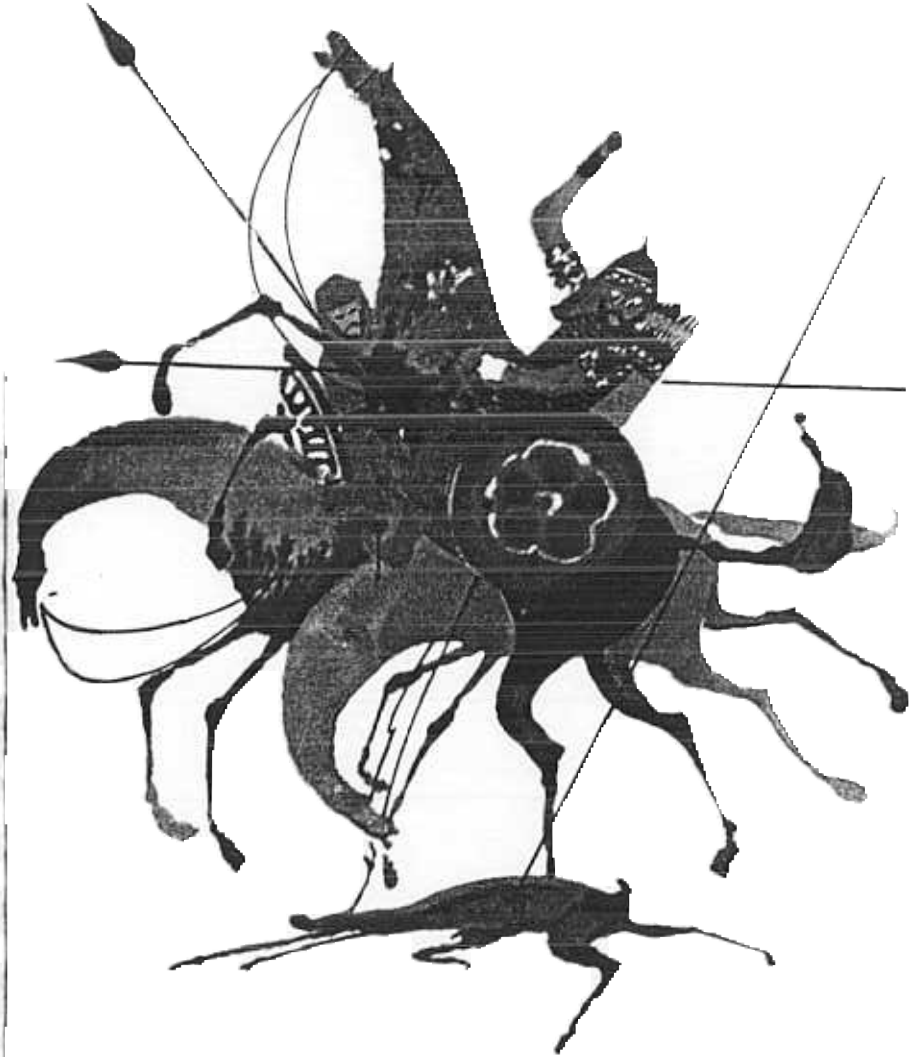
Yüz kâfir seçilip oğlanın üzerine gelmiş, oğlana kâfir söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*Oğlan oğlan ey oğlan
Haramzâde² oğlan
Altında al aygırı zayıf oğlan
Kara çelik öz kılıcı çentik oğlan
Elindeki mızrağı kırık oğlan
Ak kirişli yayı kısa oğlan
Okluğunda doksan oku seyrek oğlan
Yanındaki arkadaşları çıplak oğlan
Karanlıklı gözleri fersiz oğlan
Şöklı Melik sana müthiş pusu kurdu
Meydandaki şu oğlanı tutun
Pazusundan ak ellerini bağlayın
Birdenbire güzel başını kesin
Alca kanını yer yüzüne dökün dedi
Ak sakallı baban var ise ağlatma
Ak bürçekli anan var ise sızlatma
Yalnız yiğit alp olmaz*

¹ patlama sesi

² piç

*Yavşan¹ dibi berk olmaz
Belâsı gelmiş kavat oğlu kavat
Çekilip dön buradan*

dedi. Oğlan da burada söylemiş, görelim ne söylemiş:

Der:

*Herze merze söyleme bre itim kâfir
Altında al aygırımı ne beğenmezsin
Seni gördü oynar
Üstündeki demir giyimim omuzumu kısar
Kara çelik öz kılıcım kınını doğrar
Kargı dalı mızrağımı ne beğenmezsin
Gögsünü delip göğe fırlar
Akça kırıışli katı yayım zârı zârı inler
Oklukta okum yatağını² deler
Yanında yiğitlerim savaş diler
Alp ere korku vermek ayıp olur
Beri gel bre kâfir savaşalım*

dedi. Kâfir der: Oğuzun arsızı Türkmenin delisine benzer, bak hele şuna dedi.

Tekür der: Varın sorun oğlan Begilin nesidir dedi. Kâfir gelip oğlana söylemiş, görelim nasıl söylemiş:

Der:

¹ bir ot

² (veya) yuvasını

*Altındaki al aygırı biliriz Begilindir Begil hani
Kara çelik öz kılıcım Begilindir Begil hani
Üstündeki demir giyimim Begilindir Begil hani
Yanındaki yiğitler Begilindir Begil hani
Eğer Begil burda imişse
Geceye kadar cenk edeydik
Akça kırıışli katı yaylar çekişeydik
Ak tüylü delici oklar atışaydık
Sen Begilin nesisin oğlan söyle bize*

dedi. Begil oğlu burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Bre kâfir sen beni bilmez misin

Ak alınlı Bayındır Hanın beyler beyisi Salur Kazan, kardeşi Kara Göne, Dönebilmez Dülek Evren, Düzen oğlu Alp Rüstem, boz atlı Beyrek, Bey Begilin evinde içiyorlardı, senden casus geldi, altındaki al aygıra Begil beni bindirdi, kara çelik öz kılıcını kuvvet verdi, kargı dalı mızrağını himmet verdi, yanındaki üç yüz yiğidini bana arkadaşlığa verdi, ben Begilin oğluyum bre kâfir, beri gel dövüşelim dedi. Kâfir tekür der: Dayan bre kavat oğlu, ben sana varayım dedi.

Altı kanatlı gürzünü ele aldı, oğlanın üzerine sürdü. Oğlan kalkanını gürze karşı tuttu.

Yukarıdan aşağı kâfir oğlana müthiş vurdu. Kalkanını ufattı, miğferini ezdi, göz kapaklarını sıyırdı, oğlanı yenemedi. Gürz ile dövüştüler, kara çelik öz kılıçla çekiştiler, sere serpe meydanda kılıçlaştılar, omuzları doğrandı, kılıçları ufandı, birbirini yenemediler. Kargı dalı mızraklarla kırıştılar, meydanda boğa gibi süsüştüler, göğüsleri delindi, mızrakları kırıldı, birbirini yenemediler. At üzerinden ikisi kapıştılar, çekiştiler. Kâfirin gücü ziyade, oğlan perişan oldu. Allah Taâlaya yalvarıp söylemiş, görelim nasıl söylemiş:

Der:

*Yücelerden yücesin yüce Tanrı
Kimse bilmez nicesin güzel Tanrı
Sen Âdeme taç giydirdin
Şeytana lânet kıldın
Bir suçtan ötürü dergâhtan sürdün
İbrahimi tutturdun
Hanım deriye sardın
Kaldırıp ateşe attırdın
Ateşi gülistan¹ kıldın
Birliğine sığındım
Aziz Allah hocam bana medet*

dedi. Kâfir der: Oğlan yenildinse Tanrına mı yalvarıyorsun, senin bir Tanrın var ise benim

¹ (aslı) bostan

yetmiş iki puthânem var dedi. Oğlan der: Yâ âsi mel'un, sen putlarına yalvarıyorsan ben âlemleri yoktan var eden Allahıma sığındım dedi.

Hak Taâla Cebrâile buyurdu ki: Yâ Ceb-râil, var, şu kuluma kırk er kadar kuvvet verdim dedi. Oğlan kâfiri kaldırdı yere vurdu. Burnundan kanı düdüğ gibi fişkırdı. Sıçrayıp şahin gibi kâfirin boğazını eline aldı. Kâfir der: Yiğit aman, sizin dine ne derler, dinine girdim dedi. Parmak kaldırıp, şehadet getirip müslüman oldu. Geri kalan kâfirler bilip, meydanı bırakıp kaçtı.

Akıncılar kâfirin elini gününü vurup kızını gelinini esir ettiler. Oğlan babasına müj-deci gönderdi, hasmımı yendim dedi.

Ak sakallı babası karşı geldi. Oğlunun boynunu kucakladı. Dönüp evlerine geldiler.

Karşı yatan kara dağdağ oğlana yaylak verdi. Kara koçu koşucu attan tavla verdi. Akça yüzlü oğluna akça koyun şölenlik verdi. Elâ gözlü oğluna al duvaklı gelin aldı. Ak alınlı Bayındır Hana hisse çıkardı.

Oğlunu aldı Bayındır Hanın divanına vardı. El öptü. Padişah, Kazan oğlu Uruzun sağ yanında ona yer gösterdi. Cübbe, çuha, sırmalı elbise giydirdi. Dedem Korkut gelip

neşeli havalar çaldı, bu Oğuznâme'yi düzdü koştı, Begil oğlu Emrenin olsun dedi. Gaziler başına ne geldiğini söyledi.

Dua edeyim hanım: Yerli kara dağların yıkılmasın. Gölgeyi koca ağacın kesilmesin. Allahın verdiği ümidin kesilmesin. Günahınızı adı güzel Muhammede bağışlasın hanım hey!.

UŞUN KOCA OĞLU SEGREK DESTANINI BEYAN EDER

OĞUZ zamanında Uşun Koca derler bir kişi var idi. Ömründe iki oğlu var idi. Büyük oğlunun adı Egrek idi. Cesur, deli,¹ güzel yiğit idi. Bayındır Hanın sohbetine ne zaman istese gelirdi. Beyler beyi olan Kazanın divanında buna hiç kapı baca yoktu. Beyleri çiğneyip Kazanın önünde otururdu. Kimseye iltifat eylemezdi.

Meğer hanım gene bir gün beyleri çiğneyip oturunca, Ters Uzamış derlerdi Oğuzda bir yiğit var idi, der: Bre Uşun Koca oğlu bu oturan beyler her biri oturduğu yeri kılıcı ile, ekmeği ile almıştır, bre sen baş mı kestir kan mı döktün, aç mı doyurdun çıplak mı donattın dedi. Egrek der: Bre Ters Uzamış baş kesip kan dökmek hüner midir dedi. Der: Evet hünerdir ya! Ters Uzamışın sözü Egreğe tesir etti. Kalktı Kazan Beyden akın diledi. Akın verdi. İlân etti, akıncı toplandı.

¹ yaman, deli dolu, yavuz

Üç yüz düz mızraklı yiğit bunun yanına cem oldu.

Meyhanede beş gün yeme içme oldu. Ondan sonra Şiröğüven kenarından Gökçe Denize kadar olan memleketleri yağmaladı. Sayısız ganimet alındı.

Yolu Alınca Kalesine uğramıştı. Kara Tekür orada bir koru yaptırmıştı. Uçanlardan kaz, tavuk, yürüyenlerden geyik, tavşan bu avluya doldurup Oğuz yiğitlerine bunu tuzak yapmıştı. Uşun Koca oğlunun yolu bu koruya uğradı. Korunun kapısını ufattılar. Yabani geyik, kaz, tavuk kestiler, yediler içtiler. Atlarının eyerlerini aldılar, giyimlerini çıkardılar.

Meğer Kara Tekürün casusu var idi, bunları gördü, gelip der: Bre Oğuzdan bir bölük atlı geldi, korunun kapısını ufattılar, atlarının eyerlerini alıp giyimlerini çıkardılar, bre ne duruyorsunuz dedi.

Altı yüz kara elbiseli kâfir bunların üzerine saldırdılar. Yiğitleri öldürdüler, Egreği tuttular, Alınca Kalesinde zindana attılar.

Kara kara dağlardan haber aştı, kanlı kanlı sulardan haber geçti, kudretli Oğuz ellerine haber vardı. Uşun Kocanın ak otağı önünde feryat koptu. Kaza benzer kızı gelini

ak çıkarıp kara giydi. Uşun Koca oğul oğul diye akça yüzlü anası ile ağlaştılar sızlaştılar.

Her kemikli gelişir, kaburgalı büyür. Meğer hanım, Uşun Kocanın küçük oğlu Segrek iyi, cesur, alp, deli yiğit oldu. Bir gün yolu bir düğün derneğe uğradı. Kondular, yemek içmek ettiler.

Segrek sarhoş oldu. Dışarı ayak yoluna çıktı. Gördü ki öksüz oğlan bir çocukla kavga ediyor. Bre noldunuz diye bir tokat birine, bir tokat birine vurdu. Eski dutun biti, öksüz oğlanın dili acı olur. Biri der: Bre bizim öksüzlüğümüz yetmez mi, bize niye vuruyorsun. hünerin var ise kardeşin Alınca Kalesinde esirdir, var onu kurtar dedi. Segrek dedi: Bre kardeşimin adı nedir? Dedi: Egrektir. Dedi: Şimdi Egreğe Segrek yakışır, kardeşim sağ imiş kaygılanmam, kardeşsiz Oğuzda durmam, karanlıklı gözümün aydını kardeş diye ağladı. İçeri sohbeta girdi müsaade istedi, beyler hoşça kalın dedi.

Atını çektiler bindi. Koşturdu anasının evine geldi. Atından indi anasının ağzını aradı. Segrek burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Kalkıp ana yerimden doğruldum
 Yelesi kara cins atıma sıçrayıp bindim
 Çapraz yatan Ala Dağ eteğine vardım
 Kudretli Oğuz ellerinde düğün dernek varmış oraya
 vardım

Yemek içmek arasında
 Ak boz atlı bir haberci geldi
 Çok zamanmış Egrek derler bir yiğit esirmiş
 Kadir Tanrı yol vermiş çıkıp gelmiş
 Büyük küçük kalmadı o yiğide karşı gitti
 Ana ben de varayım mı ne dersin

dedi. Anası burada söylemiş, görelim hanım
 ne söylemiş:

Der:

Ağzın için öleyim oğul
 Dilin için öleyim oğul
 Karşı yatan kara dağın
 Yıkılmıştı yüceldi âhir
 Akıntılı güzel suyun
 Çekilmişti çağladı âhir
 Koca ağaçta dal budağın
 Kurumuştun filizlenip yeşerdi âhir
 Kudretli Oğuz beyleri izine varsa sen var
 O yiğide yetiştiğinde
 Ak boz atın üzerinden yere in
 El bağlayıp o yiğide selâm ver
 Elini öpüp boynunu kucakla
 Kara dağımın yükseği kardeş de
 Ne duruyorsun oğul koştur

dedi. Oğlan anasına söylemiş, görelim ne
 söylemiş:

Der:

Ana ağzın kurusun
 Ana dilin çürüsün
 Benim de kardeşim varmış kaygılınsam olmaz
 Kardeşsiz Oğuzda dursam olmaz
 Ana hakkı Tanrı hakkı olmasaydı
 Kara çelik öz kılıcımı çekeydim
 Birdenbire güzel başını keseydim
 Alca kanımı yer yüzüne dökeydim
 Ana zalim ana

dedi. Babası der: Yanlış haberdir oğul, kaçan
 giden senin ağabeyin değil, başkasıdır, ak
 sakallı ben babanı ağlatma, ihtiyarcık olmuş
 ananı sızlatma dedi. Oğlan burada söylemiş:

Der:

Üç yüz altmış altı alp ava binse
 Kanlı geyik üzerine kavga kopsa
 Kardeşli yiğitler kalkar kopar olur
 Kardeşsiz zavallı yiğit ensesine yumruk dokunsa
 Ağlayarak dört yanına bakar olur
 Elâ gözden acı yaşını döker olur
 Elâ gözlü oğlunuzu görünceye kadar
 Bey baba hatun ana esen kalın

dedi. Baba ana yanlış haberdir, gitme oğul
 dediler. Oğlan der: Beni yolumdan ayırmayın,

ağabeyimin tutulduğu kaleye varmayınca, ağabeyimin ölüsünü dirisini bilmeyince, öldü ise kanını almayınca Oğuz eline gelmem yok dedi.

Baba ana ağlaşıp Kazana adam gönderdiler. Oğlan kardeşini andı gider, bize ne öğüt verirsin dediler. Kazan der: Ayağına at kösteğini vurun dedi. Yavuklusu vardı, acele düğün dernek ettiler. Attan aygır, dededen erkek deve, koyundan koç kestirdiler.

Oğlanı gelin odasına koydular. Kız ile ikisi bir döseğe çıktılar. Oğlan kılıcını çıkardı kız ile kendi arasına koydu. Kız der: Kılıcını gider yiğit, murat ver murat al, sarılahım dedi. Oğlan der: Bre kavat kızı, ben kılıcıma doğranayım, okuma sancılayım, oğlum doğmasın, doğarsa on yaşına varmasın, ağabeyimin yüzünü görmeyince, ölmüş ise kanını almayınca bu gelin odasına girersem dedi.

Ayağa kalktı. Tavladan bir koç at çıkardı eyerledi. Giyimini giydi. Diz bağı, kol bağı bağladı. Der: Kız sen beni bir yıl bekle, bir yılda gelmezsem iki yıl bekle, iki yılda gelmezsem üç yıl bekle, gelmezsem o vakit benim öldüğümü bilesin, aygır atımı boğazlayıp aşımı ver, gözün kimi tutarsa, gönlün kimi severse ona var dedi. Kız burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*Yiğidim ben seni bir yıl bekleyeyim
Bir yılda gelmezsen iki yıl bekleyeyim
İki yılda gelmezsen üç dört yıl bekleyeyim
Dört yılda gelmezsen beş yıl altı yıl bekleyeyim
Altı yol ayırımına çadır dikeyim
Gelenden gidenden haber sorayım
Hayır haber getirene at elbise vereyim
Kafstanlar giydireyim
Şer haber getirenin başını keseyim
Erkek sineği üzerime kondurmayayım
Murat ver murat al öyle git yiğidim*

dedi. Oğlan der: Bre kavat kızı ağabeyimin başına and içmişim, dönmem yok dedi.

Kız der: Ayağı uğursuz gelin diyeceklerine hayasız gelin desinler, kayın babama, kaynanama söyleyeyim dedi. Söylemiş:

Kız der:

*Babamdan daha iyi kayın baba
Anamdan daha iyi kayın ana
Develerinin erkeği ürktü gider
Deveciler önünü kesti döndüremez
Kara koç aygırın ürktü gider
At çobanları önünü kesti döndüremez
Ağullarının koçları ürktü gider
Çoban önünü kesti döndüremez
Elâ gözlü oğlun kardeşini andı gider
Akça yüzlü gelinin döndüremez
Size mâlûm olsun*

dedi. Baba ana âh ettiler. Yerlerinden kalktılar oğul gitme diyerek, gördüler çare olmadı. Elbette o ağabeyimin tutulduğu kaleye varmayınca edemem dedi. Babası anası sür oğul, uğurun açık olsun, sağ esen varıp gelesin geceleyin var ise dediler. Babasının anasının elini öptü, kara koç atına sıçrayıp bindi.

Geceyi gündüze kattı, at sürdü. Üç gün geceli gündüzlü at koşturdu. Dereşamın kenarından geçti. O kardeşinin tutulduğu koruya geldi. Gördü ki at çobanı kâfirler kısırak güdüyorlar. Kılıç çekip altı kâfir tepeledi. Davul çalıp kısırakları ürküttü getirip o koruya soktu. Geceyi gündüze katmış, üç gün geceli gündüzlü at koşturmuş yiğit, karanlıklı gözlerini uyku bürümüş yiğit atının yularını bileğine bağladı, yattı uyudu.

Meğer kâfirin casusu var idi. Gelip teküre der: Oğuzdan bir deli yiğit geldi, at çobanlarını öldürdü, kısırakları ürküttü getirip koruya soktu. Tekür der: Silâhlı altmış adam seçin, varsınlar, tutup getirsinler dedi.

Altmış silâhlı adam seçtiler. Vardılar ansızın altmış demir giyimli kâfir oğlanın üzerine geldiler. Giyim hıştırsından, at kıpırdamasından. Meğer yiğit aygır binerdi. Hanım at kulağı tetikte olur, çekerek oğlanı uyandırdı.

Oğlan gördü ki bir alay atlı geliyor. Sıçradı. Adı güzel Muhammede salâvat getirdi. Atına bindi, kara elbiseli kâfire kılıç vurdu, bastı kaleye tıktı. Yine uykusunu yenemeyip yerine varıp yattı uyudu. Gene atının yularını bileğine geçirdi.

Kâfirler, sağ olanları, kaçarak Teküre geldiler. Tekür der: Tu yüz kerre; altmış kişi bir oğlanı tutamadınız dedi. Bu sefer yüz kâfir oğlanın üzerine geldiler. Aygır yine oğlanı uyandırdı. Gördü kâfirler saf bağlamış geliyorlar. Oğlan kalktı atına bindi. Adı güzel Muhammede salâvat getirdi, kâfire kılıç çaldı, bastı kaleye tıktı. Atını döndürdü, gene konaklama yerine geldi. Uykusunu yenemedi, tekrar yattı uyudu. Atının yularını yine bileğine geçirdi.

Bu sefer at oğlanın bileğinden boşandı kaçtı. Kâfirler yine teküre geldiler. Tekür der: Bu defa üç yüz varın dedi. Kâfirler der: Varmayız, kökümüzü keser, hepimizi öldürür dediler. Tekür der: Ya nasıl eylemek gerek, varın o esir yiğidi çıkarın getirin, tekmeleyenin karnını boynuzlayan yırtar, at verin giyim verin dedi.

Geldiler Egreğe dediler: Yiğit sana tekür himmet eyledi, şurda bir deli yiğit yolcunun

yola gidenin, çobanın çoluğun ekmeğini alıyor, tut o deliyi öldür, seni bırakı verelim var git dediler. Pekâlâ dedi.

Egreği zindandan çıkardılar. Saçını sakalını tıraş ettiler. Bir at, bir kılıç verdiler. Üç yüz kâfiri ona arkadaşlığa verdiler. Oğlanın üzerine geldiler.

Üç yüz kâfir açıktaki durdular. Egrek der: Gelin varalım dedi, tutalım. Kâfirler der: Tekürden buyruk sana oldu, sen var dediler. Egrek der: İşte uyuyor, gelin varalım dedi. Kâfirler der: Ay ne uyumak, koltuğunun altından bakar, kalkar bize geniş ovayı dar gösterir dediler. Der: Şimdi ben varayım, elini ayağını bağlayayım, sonra siz gelirsiniz dedi. Sıçradı kâfirler arasından çıktı. At sürüp bu yiğidin üzerine geldi. Atından indi, yularını bir dala ilişirdi. Baktı gördü ki ayın on dördüne benzer bir güzel elâ gözlü genç yiğit boncuk boncuk terlemiş uyuyor, gelenden gidenden haberi yok. Dolandı başı ucuna geldi. Gördü ki belinde kopuzu var. Çıkarıp eline aldı, söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*Kalkıp yerinden doğrulan yiğit
Yelesi kara cins atına sıçrayıp binen*

*Arku Beli Ala Dağdan geceleyin aşan
Akıntılı güzel suyu delip geçen
Gurbete gelen yatar mı olur
Benim gibi pazusundan ak ellerini bağlatarak
Domuz damında yatar mı olur
Ak sakallı babasını ak bürçekli anasını
Ağlatarak sızlatır mı olur
Niye yatıyorsun yiğit
Gafil olma güzel başını kaldır yiğit
Elâ gözünü aç yiğit
Kadiri verdiği tatlı canını uyku bürümüş yiğit
Pazusundan kollarını bağlatma
Ak sakallı babanı ihtiyarcık anam ağlatma
Ne yiğitsin kudretli Oğuz elinden gelen yiğit
Yaradan hakkı için kalkı ver
Dört yanını kâfir sardı belli bil*

dedi. Oğlan sıçradı ayağa kalktı. Kılıcının sapına yapıştı ki bunu vursun. Gördü ki elinde kopuz var. Der: Bre kâfir Dedem Korkut kopuzu hürmetine çalmadım dedi, eğer elinde kopuz olmasaydı ağabeyimin başı için seni iki parça kılardım dedi. Çekti kopuzu elinden aldı. Oğlan burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

*Sabah erken yerimden kalktığım kardeş için
Ak boz atlar yormuşum kardeş için
Kâlenizde esir var mıdır kâfir söyle bana
Kara başım kurban olsun kâfir sana*

dedi. Büyük kardeşi Egrek burada söylemiş,
görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*Ağzın için öleyim kardeş
Dilin için öleyim kardeş
Memleketini doğum yerini sorar olsam neresidir
Karanlık gece içinde yolu kaybetsem ümidin nedir
Büyük sancak tutan hanınız kim
Kavga günü önden at tepen alpınız kim
Yiğit senin baban kim
Alp erin erden adını saklaması ayıp olur
Adın nedir yiğit*

dedi. Bir daha söylemiş, der:

*Develerimi güdünce devecim misin
Kara koçumu güdünce at çobanım mısın
Ağillarımı güdünce çobanım mısın
Kulağında çınlayan nâibim misin
Beşikte koyup gittiğim kardeşciğim misin
Yiğit söyle bana
Kara başım kurban olsun bugün sana*

dedi. Segrek burada büyük kardeşine söyledi,
der:

*Karanlık gece içinde yolu kaybetsem ümidim Allah
Büyük sancak tutan hanımız Bayındır Han
Savaş günü önden at tepen alpımız Salur Kazan
Babamın adını sorarsan Uşun Koca*

*Benim adımı sorar olsan Segrek
Kardeşim var imiş adı Egrek*

dedi. Bir daha söyledi, der:

*Develerini güdünce devecinim
Kara koçunu güdünce at çobanımın
Beşikte koyup gittiğin kardeşinim*

dedi. Büyük kardeşi Egrek burada söylemiş,
görelim hanım nasıl söylemiş:

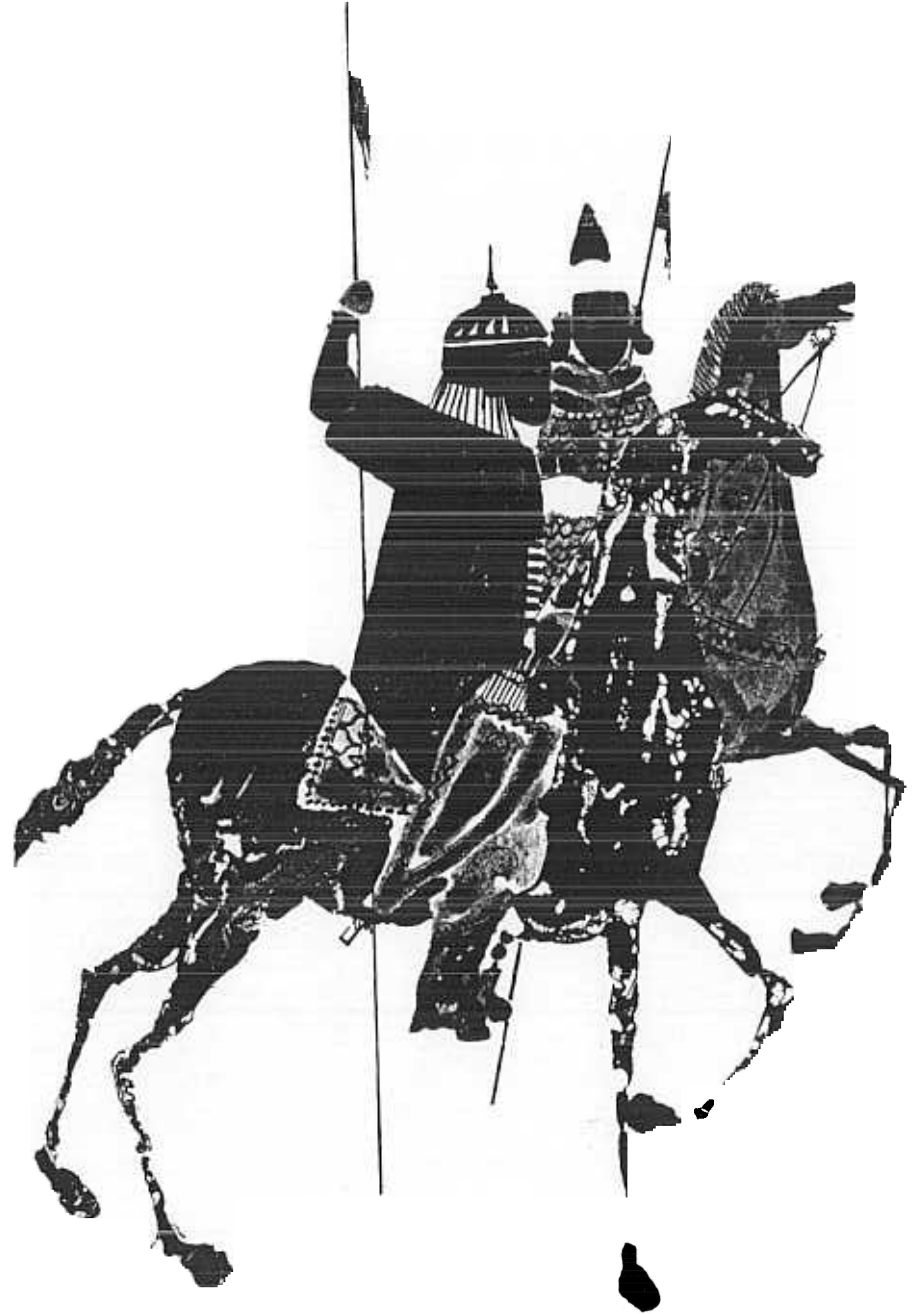
Der:

*Ağzın için öleyim kardeş
Dilin için öleyim kardeş
Er mi oldun yiğit mi oldun kardeş
Gurbete kardeşini aramağa sen mi geldin kardeş*

dedi. İki kardeş kucaklaşa kucaklaşa görüş-
tüler. Egrek küçük kardeşinin boynunu öptü.
Segrek de ağabeyisinin elini öptü. Karşı ya-
kadan kâfirler bakışıyorlar. Derler: Güreş-
tiler galiba, belki bizimki yener dediler. Gör-
düler ki kucaklaştılar, görüştüler, cins atlara
biniştiler. Kara elbiseli kâfire at sürdüler,
kılıç yürüttüler. Kâfiri bastılar öldürdüler,
kaleyê döktüler. Gelip yine o koruya girdiler
kısrakları dışarı çıkardılar. Davul çalıp kıs-
rakları önlerine kattılar. Dereşam suyunu at
tepip geçtiler. Geceyi gündüze kattılar, Oğu-
zun hudut boyuna yetiştiler.

Kanlı kâfir elinden kardeşliğini çekip aldı. Ak sakallı babasına müjdecî gönderdi, babam bana karşı gelsin dedi. Uşun Kocaya haberci geldi. Müjde, gözün aydın, oğulların ikisi beraber sağ esen geldi dediler. Koca işitip şâd oldu. Gümbür gümbür davullar çalındı. Altın tunç borular öttürüldü. O gün alaca büyük otağlar dikildi. Attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kesildi. Koca Bey oğullarına karşı geldi. Attan indi, oğlanları ile kucaklaşa kucaklaşa görüştü. İyi misiniz, esen misiniz oğullar dedi. Gölgeği altınlıca odasına geldiler. Eğlence, yemek içmek oldu. Büyük oğluna da güzel gelin getirdi. İki kardeş birbirine sağdıç oldular. Gelin odalarına koşturup indiler, murada maksuda eriştiler. Dedem Korkut gelip destan söyledi, deyiş dedi.

Evvel âhir uzun yaşın ucu ölüm. Ölüm vakti geldiğinde arı imandan ayırmasın. Günahınızı Muhammet Mustafanın yüzü suyuna bağışlasın. Âmin diyenler Tanrının yüzünü görsün hanım hey!..

SALUR KAZAN ESİR OLUP OĞLU
URUZUN ÇIKARDIĞI DESTANI
BEYAN EDER

MEĞER Hanım Tırabuzan tekürü beyler beyi olan Han Kazana bir şahin göndermişti. Bir gece yiyip içip otururken şahinci başına der: Bre yarın şabah şahinleri al, tenhaca ava binelim dedi.

Erkenden bindiler, av yerine vardılar. Gördüler bir sürü kaz oturuyor. Kazan şahini bıraktı. Alamadı¹, şahin havalandı. Gözetlediler, şahin Tomanın Kalesine indi. Kazan gayet müteessir oldu. Şahinin ardına düştü.

Dere tepe aştı, kâfir eline geldi. Giderken Kazanın karanlıklı gözünü uyku bürüdü. Beyler dediler: Hanım dönelim. Kazan der: Biraz daha ileri varalım dedi. Baktı bir kale gördü. Der: Beyler gelin yatalım dedi. Kazanı küçücük ölüm tuttu, uyudu. Meğer hanım, Oğuz beyleri yedi gün uyurdu. Onun için küçücük ölüm derlerdi.

¹ avını alamadı, yakalayamadı

Meğer o gün Tomanın Kalesinin tekürü ava binmişti. Casus geldi, der: Bir bölük atlı geldi, içinde beyleri yattı uyudu. Tekür adam gönderdi, kim olduğunu anlayın dedi. Gelenler bildi ki bunlar Oğuz erenlerindedir. Gelip teküre haber verdiler. Tekür de hemen askerini topladı, bunların üzerine geldi. Kazanın beyleri baktılar gördüler ki düşman geliyor. Dediler: Kazanı bırakır gidersek evinde bizi kovarlar, en iyisi budur ki burda ölelim dediler. Kâfiri karşıladılar, cenk ettiler. Kazanın üzerine yirmi beş beyini şehit ettiler. Kazanın üzerine düştüler, uyuduğu yerde tuttular, elini ayağını sımsıkı bağladılar, bir arabaya yüklettiler, arabaya muhkem organla sardılar. Arabayı çektiler, yürüyü verdiler.

Giderken araba gıcirtısından Kazan uyandı. Gerindi bu elindeki organları hep kopardı. Arabanın üzerine oturdu, elini eline çaldı, kah kah güldü.

Kâfirler derler: Ne gülüyorsun? Kazan der: Bre kâfirler, bu arabayı beşiğim sandım, sizi yamrı yumru dadım dayam sandım dedi. Neyse, Kazanı getirdiler, Tomanın Kalesinde bir kuyuya bıraktılar. Kuyunun ağzına bir değirmen taşı koydular. Yemeğini suyunu değirmen taşının deliğinden veriyorlardı.

Bir gün tekürün karısı der: Varayım Kazanı göreyim, nasıl bir insandır ki bunca adamlara darbe vuruyormuş dedi. Hatun gelip zindancıya kapıyı açtırdı. Seslendi, der: Kazan Bey nedir hâlin, dirliğin yer altında mı hoştur, yoksa yer yüzünde mi hoştur, hem şimdi ne yiyorsun, ne içiyorsun ve neye biniyorsun dedi. Kazan der: Ölülerine yemek verdiğin vakit ellerinden alıyorum, hem ölülerinizin yorgasına¹ biniyorum, yaşlılarını yedekte çekiyorum dedi. Tekürün karısı der: Dinin için Kazan Bey, yedi yaşında bir kızcağzım ölmüştür, kerem eyle ona binme dedi. Kazan der: Ölülerinizde ondan yorga yoktur, hep ona biniyorum dedi. Kadın der: Vay, senin elinden ne yer yüzünde dirimiz ve ne yer altında ölümüz kurtulmuş dedi. Geldi teküre der: Kerem eyle o tatarı kuyudan çıkar, kızcağzın belini koparıyor, yer altında kızcağızıma biniyormuş, diğer ölülerimizi topluyormuş, hem ölülerimiz için verdiğimiz yemeği ellerinden çekip alıp yiyormuş, onun elinden ne ölümüz ne dirimiz kurtulmuş, dinin aşkına o eri kuyudan çıkar dedi. Tekür beylerini topladı, der: Gelin, Kazanı kuyudan çıkarın, bizi övsün Oğuzu yersin, ondan sonra

¹yorga, rehvan, bir at koşusu, sarsıntısız koşuş

şart eylesin bizim memleketimize düşmanlığa gelmesin dedi.

Vardılar Kazanı kuyudan çıkarıp getirdiler. Dediler: And iç ki bizim memleketimize düşmanlığa gelmeysin, hem bizi öv Oğuzu yer, seni bıraktı verelim var git dediler. Kazan der: Vallah billah doğru yolu görür iken eğri yoldan gelmeyeyim dedi. Dediler: Vallah Kazan iyi and içti dediler. Şimdi Kazan Bey, hadi bizi öv dediler. Kazan der: Ben yer yüzünde adam övmem, bir adam getirin bineyim, sizi öveyim dedi. Vardılar bir er kâfir getirdiler. Bir eyer, bir gem dedi, getirdiler. Kâfirin arkasına eyer koydu, ağzına gem vurdu, eyer kayışını çekti. Sıçradı arkasına bindi. Ökçesini ökçesine vurdu, kaburgasını karnına yaşıtırdı. Gemini çekti, ağzını ayırdı. Kâfiri öldürdü, çöktü üzerine oturdu. Der: Bre kâfirler kopuzumu getirin, sizi öveyim dedi. Vardılar kopuzu getirdiler. Eline alıp burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*Bin bin erden düşman gördümse övünüm dedim
Yirmi bin er düşman gördümse koklamadım
Otuz bin er düşman gördümse ona saydım
Kırk bin er düşman gördümse gözümü kısıp baktım
Elli bin er gördümse el vermedim*

Altmış bin er gördümse söyleşmedim
 Seksen bin er gördümse ürpermedim
 Doksan bin düşman gördümse donanmadım
 Yüz bin er gördümse yüzümü dönmedim
 Yüzü dönmez kılıcımı elime aldım
 Muhammedin dini aşkına kılıç vurdum
 Ak meydanda yumru başı top gibi kestim
 O zaman² bile erim beyim diye övünmedim
 Övünen erenleri hoş görmedim
 Eline geçmiş iken bre kâfir öldür beni
 Kara kılıcını çal boynuma kes başımı
 Kılıcından sapacağım yok
 Kendi aslını kendi kökümü yermem yok

dedi. Bir deyiş daha söylemiş, der:

Yüksek yüksek kara dağdan taş yuvarlansa
 Kaba ökçemi oyluğumu karşı tutan Kazan er idim
 Firavun şişler yükleyip yerden çıkırsa
 Kaba ökçem ile perçin kılan Kazan er idim
 Koca koca beyler oğlu kavga kılrsa
 Kamçı vurup dindiren Kazan er idim
 Yüce dağları duman tutsa
 Kapkara şis deli kopsa
 Kara koç atımın kulağı görünmez olsa
 Gayrı eren kılavuzsuz yol şaşırrsa
 Kılavuzsuz yol başaran Kazan er idim
 Yedi başlı ejderhaya yetişip vardım
 Heybetinden sol gözüm yaşardı
 Hey gözüm nâmert gözüm kalleş gözüm

¹ giyinip kuşanmadım. kuşanmadım

² (veya) orda

Bir yilandan ne var ki korktun dedim
 O zaman bile erim beyim diye övünmedim
 Övünen erenleri hoş görmedim
 Eline geçmiş iken bre kâfir öldür beni yitir beni
 Çal kılıcını kes başımı
 Kılıcından sapacağım yok
 Kendi aslını kendi kökümü yermem yok
 Oğuz erenleri dururken seni övmem yok

dedi. Kazan burada bir daha söylemiş:

Arkaç¹ Kırdı çalkanır umman denizinde
 Sarp yerlerde yapılmış kâfir şehri
 Sağa sola çırpıntı vurur yüzgeçleri
 Su dibinde döner bahrileri²
 Tanrı benim diye su dibinde çığırır âsileri
 Önünü koyup tersini okur kızı gelini
 Altın aşık oynar Sancıda'nın beyleri
 Altı defa Oğuz vardı alamadı
 O kaleye altı tane erle ben Kazan vardım
 Altı güne koymadım onu aldım
 Kilisesini yıkıp yerine mescit yaptım ezan okuttum
 Kızını gelinini ak göğsümde oynattım
 Beylerini kul ettim
 O zaman bile erim beyim diye övünmedim
 Övünen erenleri hoş görmedim
 Eline geçmiş iken bre kâfir öldür beni yitir beni
 Kılıcından sapacağım yok
 Kendi aslını kendi kökümü yermem yok

¹ sürü yatağı, (belki) kuzey

² deniz ördeği cinsinden bir kuş

dedi. Kazan yine söylemiş, der:

*Arkaç Kırdâ döndürdüğüm bre kâfir senin baban
Şakağuna imrendiğim senin kızın gelinin
Akça Kale Sürmelide at oynattım
At ile Karun eline baskın yaptım
Ak Hisar Kalesinin burcunu yıktım
Ak akçe getirdiler puldur dedim
Kızıl altın getirdiler bakırdır dedim
Elâ gözlü kızını gelinini getirdiler aldanmadım
Kilisesini yıktım mescit yaptım
Altını gümüşü yağmalattım
O zaman bile erim beyim diye övünmedim
Övünenleri hoş görmedim
Eline geçmiş iken bre kâfir öldür beni yitir beni
Kendi aslını kendi kökümü yermem yok
Seni övmem yok*

dedi. Kazan Bey burada bir daha söylemiş,
der:

*Ak kayanın kaplanının erkeğinde bir köküm var
Ortaç¹ Kırdâ sizin geyiklerinizi durdurmaya
Ak sazın aslanında bir köküm var
Kaz alaca kısırağını durdurmaya
Azman kurt yavrusunun erkeğinde bir köküm var
Akça yünlü on bin koyununu gezdirmeye
Ak sungur² kuşunun erkeğinde bir köküm var
Alaca ördek kara kazını uçurmaya*

¹ ortada olan, (belki) güney

² dogan, şahin

*Kudretli Oğuz elinde bir oğlum var Uruz adlı
Bir kardeşim var Kara Göne adlı
Yeniden doğanını diriltmeyeler
Eline geçmiş iken bre kâfir öldür beni yitir beni
Kılıcından sapacağım yok
Kendi aslını yermem yok*

dedi. Bir daha söylemiş, der:

*İt gibi güv güv eden çerkes hırslı
Küçücük domuz şölenli
Bir torba saman döşekli
Yarım kerpiç yastıklı
Yontma ağaç Tanrı
Köpeğim kâfir
Oğuzu görür iken seni övmem yok
Bundan sonra öldürürsen bre kâfir öldür beni
Öldürmezsen Kadir korsa öldüreyim kâfir seni*

dedi. Kâfirler der: Bu bizi övmedi, gelin bunu öldürelim dediler. Kâfir beyleri toplandılar geldiler. Yine dediler: Bunun oğlu var, kardeşi var, bunu öldürmek olmaz dediler. Getirdiler domuz damına hapse attılar.

At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur. Kazanın ölüsünü dirisini kimsiş bilmedi.

Meğer hanım Kazanın bir oğlancığı var idi. Büyüdü yiğircik oldu. Bir gün ata binip divana gelirken bir kişi der: Sen Han Kazanın oğlu değil misin dedi. Uruz kızdı, der:

Bre kavat benim babam Bayındır Han değil midir? Dedi: Yok, o ananın babasıdır, senin dedendir. Uruz, bre ya benim babam ölü müdür diri midir dedi. Dedi: Diridir, Tomanın Kalesinde esirdir dedi. Böyle deyince oğlan ağladı, melûl oldu. Atını çevirdi geri döndü. Anasına geldi. Burada anasına söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Bre ana ben Han oğlu değilmişim
Han Kazan oğlu imişim
Bre kavat kızı bunu bana niçin söylemiyordun
Ana hakkı Tanrı hakkı olmamış olsaydı
Kara çelik öz kılıcımı çekeydim
Birdenbire güzel başını keseydim
Alca kanını yer yüziüne dökeydim*

dedi. Anası ağladı. Der: Oğul baban sağdır, amma söylemeğe korkardım, kâfire varırsın, kendini vurursun helâk olursun, onun için sana söylemiyordum canım oğul dedi. Amma amcana adam gönder, gelsin, görelim ne der dedi.

Adam gönderdi amcasını çağırdı. Geldi. Uruz der: Ben babamın esir olduğu kaleye gidiyorum. Birlikte istişare ettiler. Bütün beylere haber oldu, Uruz babasına gidiyor,

silâh ve teçhizatla gelin dediler. Asker toplandı geldi. Alp Uruz çadırlarını açtırdı, cephanesini yükletti. Kara Göne asker başı oldu. Boru çaldırıp göçtüler, yola girdiler.

Yol üzerinde kâfirin kilisesi var idi. Keşişler beklerdi. Gayet sarp kilise idi. Attan inip tâcir elbisesi giydiler. Bezirgân suretinde katır, deve çektiler geldiler. Kâfirler gördüler gelenler tâcire benzemez, kaçtılar kaleye girdiler, kapılarını sımsıkı kapadılar. Burca çıkıp kimlersiniz dediler. Bunlar cevap verdi: Bezirgânlarız dediler. Kâfirler yalan söylüyorsunuz diyerek taşa tuttular. Uruz attan indi, der: Hey babamın altın kadehinden şarap içen, beni seven attan insin, bunun kapısına birer gürz vuralım dedi. On altı yiğit sıçrayıp attan indiler. Kalkan tuttular, gürzlerini omuzlarına attılar, kapıya geldiler. Birer gürz vurup kapıyı ufattılar, içeri girdiler. Buldukları kâfiri öldürdüler. Ağzı açtırmadılar.¹ Malını yağmaladılar. Askerin üzerine geldiler kondular.

Meğer bir sığırtmaçları var idi. Gördü ki kaleyi aldılar, kaçtı teküre vardı, kilisenin alındığını haber verdi. Ne oturuyorsunuz, üzerinize düşman geldi, başınızın çaresine bakın dedi. Tekür beylerini topladı, bunlarla

¹ (veya) kuş uçurtmadılar

nasıl uyuşalım dedi. Beyler dediler: Bunun uyuşması odur ki Kazanı çıkaralım, onlarla başbaşa bırakalım. Bu sözü uygun gördüler. Vardılar Kazanı çıkarıp tekürün önüne getirdiler. Tekür der: Kazan Bey üzerimize düşman geldi, bu düşmanı üzerimizden ayırır-san seni bırakı verelim dediler. Hem haraca itaatkâr olalım, sen de and iç ki bu bizim memlekete düşmanlığa gelmeysin dediler. Kazan der: Vallah billah doğru yolu görür iken eğri yoldan gelmeyelim dedi. Kâfirler Kazan iyi and içti diye sevindiler. Tekür askerini toplayıp meydana geldi, çadır diktirdi. Kâfir askeri Kazanın etrafına toplandı. Kazana giyim getirdiler. Kılıç ve mızrak ve çomak ve sair cenk aletini giydirip donattılar.

Bu sırada Oğuz erenleri alay alay geldi. Gümbür gümbür davullar çalındı. Kazan gördü ki askerın önünce bir ak boz atlı, ak sancaklı, üzeri sağlam demir giyimli, Oğuzun önünce geldi, çadırını diktirdi, saf bağladı durdu. Onun ardınca Kara Göne geldi, saf bağladı durdu. Hemen burada Kazan atı meydana sürdü, hasım diledi. Boz atlı Beyrek at tepti meydana girdi. Kazan burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*Kalkıp yerinden doğrulan yiğit ne yiğitsin
Yapısı sağlam demir giyimini giyen yiğit ne yiğitsin
Adın nedir yiğit söyle bana*

dedi. Beyrek burada söylemiş, der:

*Bre kâfir sen beni bilmez misin
Parasın Bayburt Hisarından fırlayıp uçan
Adaklısını başkaları alırken çekip alan
Pay Püre Han oğlu Bamsı Beyrek bana derler
Gel beri bre kâfir dövüşelim*

dedi. Kazan burada bir daha söylemiş. Der: Bre yiğit, önünce bu askerın bir ak sancaklı alay çıktı, çadırını başkalarından önce dikti, ak boz ata binen o yiğit ne yiğittir, kimin nesidir, yiğit başın için söyle bana. Beyrek der: Bre kâfir kimin nesi olacak, beyimiz Kazanın oğludur dedi. Kazan gönlünden der: Elhamdülillâh benim oğlancığım büyük er olmuş dedi. Beyrek bre kâfir daha ne kadar onu bunu soracaksın bana dedi, Kazanın üzerine at sürdü. Altı kanatlı gürzünü eline alıp Kazana vurdu. Kazan kendisini tanıtmadı. Kavradı, Beyreği bileğinden tuttu, çekti çomağını elinden aldı, Beyreğin ensesine bir çomak vurdu. Beyrek atın boynunu kucakladı, çekilip döndü. Kazan der: Yâ Beyrek, var beyine söyle gelsin dedi.

Bunu gördü, Eylik Koca oğlu Dönebilmez
Dülek Evren meydana girdi. Kazan burada
söylemiş, der:

*Şafak vakti yerinden kalkan yiğit ne yiğitsin
Büyük cins atını oynatarak gelen yiğit ne yiğitsin
Erin erden adını saklaması ayıp olur
Adın nedir yiğit söyle bana*

dedi. Dülek Evren der:

*Bre kâfir benim adımı bilmez misin
Kendi kendisine hor bakan memleketten çıkan
Elli yedi kalenin kilidini alan
Eylik Koca oğlu Dönebilmez Dülek Evren bana derler*

dedi. Mızrağını eline alıp at sürdü. Kazana
saplayayım dedi, saplayamadı, öteye geçti.
Kazan at tepti, mızrağını çekip elinden aldı,
tepesine vurdu, parça parça oldu ufandı.
Der: Bre kavat oğlu, beyine söyle gelsin de-
di. O da çekilip döndü.

Kazan yine er diledi. Düzen oğlu Alp
Rüstem at tepti meydana girdi. Kazan bu-
rada gene söyledi, der:

*Kalkıp yerinden doğrulu veren
Cins atına sıçrayıp binen
Ne yiğitsin
Adın nedir söyle bana*

dedi. Alp Rüstem der:

*Kalkıp yerinden doğrulu veren
İki kardeş bebeğini öldürüp zelil gezen
Düzen oğlu Alp Rüstem bana derler*

dedi. O da Kazana at sürdü. Yeneyim dedi,
yenedi. Kazan Bey buna da bir darbe vurdu.
Der: Bre kavat, var beyine söyle gelsin dedi.
O da döndü.

Kazan tekrar er diledi. Uruzun gemini
amcası Kara Göne tutmuştu. Çekti ansızın
elinden aldı, kılıcı sıyırdı babasının üzerine
at sürdü. Davrandırmadı, omuzuna kılıç in-
dirdi. Giyimini kesti, omuzuna dört parmak
kadar yara açtı. Alca kanı şırıldadı koynuna
indi. Uruz gene döndü ki bir daha çalsın.
Kazan burada seslenip oğluna söyler, görelim
hanım ne söyler:

Der:

*Kara dağımın yükseği oğul
Karanlıklı gözlerimin aydını oğul
Alpım Uruz aslanım Uruz
Ak sakallı babana kıyma oğul*

dedi. Uruzun şefkat damarları kaydadı, kara
süzme gözleri kan yaş doldu. Attan yere
indi, babasının elini öptü. Kazan da attan
atladı yere indi, oğlunun boynunu öptü.
Beyler Kazan ile oğlunun üzerine at sürdüler,
etraflarını çevirdiler. Hepsi attan inip Kaza-

nın elini öptüler. Yürüyerek kâfire at sürdüler, kılıç vurdular. Derelerde tepelerde kâfire kırgın¹ girdi. Kaleyi aldılar. Kilisesini yıkıp mecit yaptılar.

Kanlı kâfirin elinden babasını çekip aldı. Kudretli Oğuz eline gelip çıktı. Akça yüzlü anasına müjdeci geldi. Kaza benzer kızı gelini Kazana karşı gelip elini öptüler, ayağına kapandılar. Kazan güzel çimene çadır ötağ diktirdi. Yedi gün yedi gece toy düğün edip yeme içme oldu. Dedem Korkut geldi kopuz çaldı, gazi erenlerin başına ne geldiğini söyledi.

*Hani övdüğümüz bey erenler
Dünya benim diyenler
Ecel aldı yer gizledi
Fani dünya kime kaldı
Gelimli gidimli dünya
Son ucu ölümlü dünya*

Ölüm vakti geldiğinde arı imandan ayırmasın. Kadir seni nâmerde muhtaç etmesin. Beş kelime dua kıldık, kabul olsun. Âmin âmin diyenler Tanrının yüzünü görsün. Günahınızı adı güzel Muhammet Mustafa hürmetine bağışlasın hanım hey!...

¹ ölüm salgını

İÇ OĞUZA DIŞ OĞUZ ÂSİ OLUP BEYREĞİN ÖLDÜĞÜ DESTANI BEYAN EDER

ÜÇ Ok¹, Boz Ok² bir araya gelse Kazan evini yağmalatırdı. Kazan tekrar evini yağmalattı. Amma Dış Oğuz beraber bulunmadı. Sadece İç Oğuz yağmaladı. Ne zaman Kazan evini yağmalatsa helâllisinin elini tutar, dışarı çıkardı, ondan sonra yağma ederlerdi. Dış Oğuz beylerinden Aruz, Emen ve diğer beyler bunu işittiler, dediler ki bak bak, şimdiye kadar Kazanın evini beraber yağma ederdik, şimdi niçin beraber olmayalım dediler. Söz birliği ile bütün Dış Oğuz beyleri Kazana gelmediler, düşmanlık eylediler.

Kılbaş derler bir kişi var idi. Kazan der: Bre Kılbaş bu Dış Oğuz beyleri daima beraber gelirlerdi, şimdi niçin gelmediler dedi. Kılbaş der: Bilmez misin niçin gelmediler. Evini yağmalattığın zaman Dış Oğuz beraber bu-

¹ İç Oğuz

² Dış Oğuz

lunmadı, sebep odur dedi. Kazan der: Düşmanlık beslediler öyle mi dedi. Kılbaş der: Hanım ben varayım, onların dostluğunu düşmanlığını öğreneyim dedi. Kazan der: Sen bilirsin, var dedi.

Kılbaş bir kaç adamla ata binip Kazanın dayısı Aruzun evine geldi. Aruz da altın gölgeliğini dikmişti, oğlanlarıyla oturmuştu. Kılbaş gelip Aruza selâm verdi. Der: Kazan darda kaldı, mutlaka dayım Aruz bana gelsin dedi, kara başım bunaldı, üzerime düşman geldi, develerimi bağırtdılar, kara koçta cins atlarımı kişnettiler, kaza benzer kızımız gelinimiz darda kaldı, benim kara başıma gör neler geldi, dayım Aruz gelsin dedi. Aruz der: Bre Kılbaş o vakit ki Üç, Boz Ok bir araya gelse o vakit Kazan evini yağmalatırdı, suçumuz neydi ki yağmada beraber olmadık dedi. Daima Kazanın başına sıkıntılar gelsin, dayısı Aruzu dâim ana dursun, biz Kazana düşmanız belli bilsin dedi. Kılbaş burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Bre kavat

Kalkıp Kazan Han yerinden doğrulu verdi

Ala Dağda çadırını otağını dikti

Üç yüz altmış altı alp erenler yanına toplandı

*Yemek içmek arasında beyler seni andı
Üstümüze düşman falan gelmedi
Ben senin dostluğunu düşmanlığını denemeğe geldim
Kazana düşman imişsin bildim*

dedi. Kalkıp hoşça kal diyip gitti.

Aruz gayet müteessir oldu. Dış Oğuz beylerine adam gönderdi: Emen gelsin, Alp Rüstem gelsin, Dönebilmez Dülek Evren gelsin, geri kalan beyler hep gelsin dedi. Dış Oğuz beyleri hep toplandı. Alaca büyük otağlarını düzlüğe dikti. Attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirdi. Dış Oğuz beylerini ağırlayıp ziyafet verdi. Der: Beyler ben siz niye çağırırım biliyor musunuz? Dediler: Bilmiyoruz. Aruz der: Kazan bize Kılbaş göndermiş, elim günüm yağmalandı, kara başım bunaldı, dayım Aruz bana gelsin demiş. Emen der: Ya sen ne cevap verdin? Aruz der ki: Kılbaş dedim ki ne zaman ki Kazan evini yağmalatırdı, Dış Oğuz beyleri beraber yağmalardı, beyler gelir Kazanı selâmlar giderdi, şimdi suçumuz ne oldu ki beraber bulunmadık, bre kavat biz Kazana düşmanız dedim. Emen der: İyi demişsin. Aruz der: Beyler ya siz ne dersiniz? Beyler der: Ne diyelim, mademki sen Kazana düşman oldun, biz de düşmanız dediler. Aruz ortaya Kur'an

getirdi, hep beyler el basıp and içtiler, senin dostuna dost ve düşmanına düşmanız dediler. Aruz bütün beylere kaftan verdi. Döndü der: Beyler Beyrek bizden kız almıştır, güveyimizdir, amma Kazanın inançlısıdır, gelsin bizi Kazan ile barıştırsın diyelim getirelim, bize itaatkâr olursa ne âlâ, olmazsa ben sakalını tutayım siz kılıç üşüştürün parçalayın, aradan Beyreği kaldıralım, ondan sonra Kazan ile işimiz hayır ola dedi.

Beyreğe mektup gönderdiler. Beyrek odasında yiğitleri ile yiyip içiyordu. Aruzdan adam geldi, selâm verdi. Beyrek selâm aldı. Dedi: Hanım, Aruz size selâm ediyor, kerem etsin Beyrek gelsin bizi Kazan ile barıştırsın diyor. Beyrek pekâlâ dedi. Atını çektiler, bindi. Kırk yiğitle Aruzun evine geldi. Dış Oğuz beyleri otururken girip selâm verdi. Beyreğe Aruz der: Biliyor musun seni niye çağırдық? Beyrek der: Niye çağırdınız? Aruz der: Hep şu oturan beyler Kazana âsi olduk, and içtik. Kur'an getirdiler, sen de and içti, dediler. Kazana ben âsi olmam diye and içti, söyledi:

Der:

*Ben Kazanın nimetini çok yemişim
Bilmez isem gözüme dursun*

*Kara koçta cins atına çok binmişim
Bilmez isem bana tabut olsun
Güzel kaftanlarını çok giymişim
Bilmez isem kefenim olsun
Alaca büyük otağına çok girmişim
Bilmez isem bana zindan olsun
Ben Kazandan dönmem belli bil*

dedi. Aruz öfkeleni, kavrayıp Beyreğin sakalını tuttu. Beyler Beyreğe kıyamadı. Beyrek Aruzun öfkeleniğini burada bildi. Söylemiş:

Der:

*Aruz bana bu işi edeceğini bilseydim
Kara koçta cins atıma binerdim
Yapısı sağlam demir giyimimi giyerdim
Kara çelik öz kılıcımı belime bağlardım
Alın başa sağlam miğferimi geçirirdim
Kargı dalı altmış tutam mızrağımı elime alırdım
Elâ gözlü beyleri yanıma katardım
Kavat ben bu işi duysam sana böyle gelir miydim
Aldatarak er tutmak karı işidir
Karından mı öğrendin sen bu işi kavat*

dedi. Aruz der: Bre herze merze söyleme, kanına susama, gel and iç dedi. Beyrek der: Vallah ben Kazan uğruna başımı koymuşum, Kazandan dönmem, ister yüz parça eyle dedi. Aruz gene öfkeleni. Beyreğin sakalını sımsıkı

tuttu. Beylere baktı, gördü kimse gelmiyor. Aruz kara çelik öz kılıcını çekip Beyreğin sağ oyluğunu kesti. Kara kana bulandı, Beyreğin başı bunaldı. Beyler hep dağıldı, herkes atlı atına bindi. Beyreği de bindirdiler, ardına adam bindirip kucakladılar. Kaçtılar, Beyreği otağına yetiştirdiler. Cübbesini üzerine örtüler. Beyrek burada söyledi:

Der:

*Yiğitlerim yerinizden kalkın
Ak boz atımın kuyruğunu kesin
Arku Beli Ala Dağdan geceleyin aşın
Akıntılı güzel suyu delip geçin
Kazanın divanına koşup varın
Ak çıkarıp kara giyin
Sen sağ ol Beyrek öldü diyin*

Söleyiniz: Nâmert Aruz dayından adam geldi, Beyreği istemiş, o da varmış, hep Dış Oğuz beyleri toplanmış, bilmedik, yeme içme arasında Kur'an getirdiler, Kazana biz âsi olduk and içtik, gel sen de and iç dediler, içmedi, ben Kazandan dönmem dedi, nâmert dayın hiddetlendi, Beyreği kılıçladı, kara kana bulandı darda kaldı, yarın kıyamet gününde benim elim Kazan Hanın yakasında olsun benim kanımı Aruza koyarsa dedi. Bir daha söylemiş. Der:

*Yiğitlerim Aruz oğlu Basat gelmeden
Elim günüm yağmalanmadan
Develerde develerimi bağırtdan
Kara koçta cins atımı kişnetmeden
Akça koyunlarım meleşmeden
Akça yüzlü kızım gelinim ağlaşmadan
Akça yüzlü güzelimi Aruz oğlu Basat gelip almadan
Elimi günümü yağmalamadan
Kazan bana yetişsin
Benim kanımı Aruza koymasın
Akça yüzlü sevgilimi oğluna alı versin
Âhiret hakkını helâl etsin
Beyrek padişahlar padişahı hakka vâsıl oldu
Belli bilsin*

dedi.

Beyreğin babasına anasına haber oldu. Ak evinin eşğinde feryat koptu. Kaza benzer kızı gelini ak çıkardı kara giydi. Ak boz atının kuyruğunu kestiler. Kırk elli yiğit kara giyip mavi sarındılar, Kazan Beye geldiler. Sarıklarını yere vurdular, Beyrek diye çok ağladılar. Kazanın elini öptüler, sen sağ ol, Beyrek öldü dediler. Nâmert dayın hile yapmış, çağırarak bizi aldılar, vardık, Dış Oğuz beyleri size âsi olmuşlar, bilmedik, Kur'an getirdiler, biz Kazana âsi olduk, sen de bize itaat et dediler, and içtiler, Beyrek ekmeğini çiğnemedi, onlara itaat etmedi, dayın nâmert Aruz öfkelendi, Beyreği oturduğu yerde kı-

lıçladı, bir oyluğunu düşürdü, sen sağ ol hanım, Beyrek Hakka vâsil oldu, benim kanımı Aruza koymasın dedi, dediler. Kazan bu haberi işitti, mendilini eline alıp hüngür hüngür ağladı, divanda feryat figan kıldı. Hep orada olan beyler ağlaştılar. Kazan vardı odasına girdi, yedi gün divana çıkmadı, ağladı oturdu.

Beyler toplandı divana geldi. Kazanın kardeşi Kara Göne der: Kılbaş var söyle ağam Kazan gelsin çıksın, bir yiğit senin yüzünden aramızdan eksildi, hem vasiyet eylemiş, benim kanımı koymayasın, alasin demiş, varalım düşmanı haklayalım de, dedi. Kılbaş der: Sen kardeşisin, sen var dedi. Velhasıl ikisi beraber vardılar, Kazanın odasına girdiler. Selâm verdiler, sen sağ ol hanım dediler. Bir yiğit aramızdan eksildi, senin yolunda baş verdi, hayatının kanını alalım, size ısmarlamış, benim kanımı alsın demiş, ağlamakla bir şey mi olur, kalkıp gel yukarı dediler. Kazan der: Uygundur¹, acele cephaneyi yükletsinler, beyler hep binsinler dedi.

Bütün beyler bindi. Kazanın yağız al atını çektiler, bindi. Boru çalındı, davul vuruldu. Gece gündüz demediler, koşturma oldu. Aru-

¹ muvafıktır

za ve bütün Dış Oğuz beylerine haber oldu, işte Kazan geldi dediler. Onlar da asker toplayıp boru çaldırıp Kazana karşı geldiler. Üç Ok, Boz Ok karşılaştılar.

Aruz der: Benim İç Oğuzda hasmım Kazan olsun. Emen der: Benim hasmım Ters Uzamış olsun. Alp Rüstem der: Benim hasmım Ense Koca oğlu Okçu olsun dedi. Her biri bir hasım gözetti.

Alaylar bağlandı,¹ ordular dizildi, borular çalındı, davullar dövüldü. Aruz Koca meydana at tepti, Kazana seslenip bre kavat sen benim hasmımsın, sen gel beri dedi. Kazan kalkan tuttu, mızrağını eline aldı, başının üzerinde çevirdi. Der: Bre kavat nâmertlikle er öldürmek nasıl olur, ben sana göstereyim dedi. Aruz Kazanın üzerine at sürdü. Kazanı kılıçladı, zerre kadar kestirmede öteye geçti. Sıra Kazana geldi. Altmış tutam alaca mızrağını koltuğa kıstı, Aruza bir mızrak vurdu. Göğsünden şimşek gibi öteye geçti. At üzerinden yere yıktı. Kardeşi Kara Göneye işaret etti, başını kes dedi. Kara Göne attan indi, Aruzun başını kesti. Dış Oğuz beyleri bunu görüp hep attan indiler, Kazanın ayağına kapandılar, suçlarının affını dilediler, elini

¹ saf bağlandı

öptüler. Kazan suçlarını bağışladı. Beyreğin kanını dayısından aldı. Aruzun evini talan ettirdi, elini gününü yağmalattı. Yiğit beyler ganimet aldı. Kazan yeşil düzlüğe, güzel çimene çadır diktirdi, otağını kurdu. Dedem Korkut gelip neşeli havalar çaldı, gazi erenlerin başına ne geldiğini söyleyi verdi.

*Hani dediğim bey erenler
Dünya benim diyenler
Ecel aldı yer gizledi
Fani dünya kime kaldı
Gelimli gidimli dünya
Son ucu ölümlü dünya*

Âkibet, uzun yaşın ucu ölüm, sonu ayrılık.

Dua edeyim hanım: Ölüm vakti geldiğinde arı imandan ayırmasın. Ak sakallı babanın yeri cennet olsun. Ak bürçekli ananın yeri cennet olsun. Kadir seni nâmerde muhtaç etmesin. Ak alnında beş kelime dua kıldık, kabul olsun. Âmin âmin diyenler Tanrının yüzünü görsün. Derlesin toplansın günahınızı Muhammed Mustafaya bağışlasın hanım hey!...